

Samenvatting

Dit advies geeft een antwoord op de vraag van de minister van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) of het boeddhisme is te beschouwen als richting, zoals genoemd in de onderwijswetten. De concrete aanleiding vormt het voornemen van de gemeente Amsterdam om een bijzondere basisschool op boeddhistische grondslag op het gemeentelijk plan van scholen te plaatsen.

De raad hanteert bij de beantwoording een aantal criteria zoals die gevormd zijn in uitspraken van de rechter en in andere raadsadviezen over de richting van (nieuw te stichten) scholen. Beslissende ijkpunten zijn daarbij de vraag of de grondslag die wordt opgevoerd is te beschouwen als godsdienst of levensovertuiging, of er voldoende uitwerking plaatsvindt in de statuten, of er sprake is van een – zoals de rechter het heeft geformuleerd – aan het onderwijs “ten grondslag liggende geestelijke stroming die zich in een binnen Nederland waarneembare beweging openbaart en ook op andere terreinen van het leven doorwerkt” en tot slot of er voldoende draagvlak is (dat betekent feitelijk of men aan de stichtingsnorm voldoet). Voor de raad zijn de criteria zoals die getoetst worden voor het primair en voortgezet onderwijs bepalend; een erkenning door een andere overheidsinstantie is daarbij in de ogen van de raad niet beslissend. Voorts acht de raad het niet wenselijk dat de eisen per casus zodanig veranderd of versoepeld worden dat niet voldaan wordt aan het belang van gelijke behandeling en een ‘gelijk speelveld’ bij toetreding tot het publiek bekostigd onderwijs.

Getoetst aan de criteria is het op de eerste plaats duidelijk dat het boeddhisme een (wereld)godsdienst of levensbeschouwing is. Het boeddhisme kent een zeer gevarieerde invulling. Als de raad het goed ziet is in de beleving van ‘westerse’ boeddhisten eerder sprake van een levensbeschouwing (een wijze van leven) dan een godsdienst. De raad heeft geen oordeel of het boeddhisme nu als godsdienst of levensbeschouwing is op te vatten; het volstaat dat er voldoende onderscheid is ten opzichte van andere richtingen en dat het niet gaat om een pedagogische stroming.

Zoals gezegd is met de constatering dat boeddhisme een godsdienst/levensbeschouwing is, nog niet gezegd dat het daarom ook een ‘richting’ is, zoals bedoeld in de WPO (Wet op het primair onderwijs). Gelet op de andere criteria vindt de raad op de eerste plaats de statuten niet eenduidig. De statuten geven aan dat het doel van de rechtspersoon is het geven van boeddhistisch onderwijs, maar tegelijk wordt de grondslag vermeld van het openbaar onderwijs. Hieruit zou opgemaakt kunnen worden dat er feitelijk een samenwerkingsschool van openbaar en bijzonder onderwijs wordt opgericht, maar dat kan wettelijk niet. Ook wordt de boeddhistische grondslag in de statuten verder niet uitgewerkt. Zo zijn er geen specifieke bepalingen die bijvoorbeeld toezien op de borging van het boeddhistisch karakter of de grondslag van de school, eisen ten aanzien van het personeel, enzovoort. Aan een van de vereisten – zoals die ook eerder in de jurisprudentie en door de raad zijn gehanteerd – te weten een voldoende statutaire en ondubbelzinnige grondslag is daarom niet voldaan.

Ten aanzien van het criterium voldoende waarneembare stroming in de Nederlandse samenleving is op te merken dat deze vraag lastig is te beantwoorden, omdat betrouwbare cijfers over het precieze aantal boeddhisten ontbreken. Er bestaan ook geen duidelijke, centraal vastgelegde criteria om uit te maken wanneer en op welke wijze iemand tot het boeddhisme gerekend kan worden (dit is met name een zaak van zelfdefinitie). Omdat de omvang van boeddhistische stroming onduidelijk is, vindt de raad het van belang dat er bestaande instituties zijn voor verschillende activiteiten en leeftijden die wijzen op een bewezen inbedding in de Nederlandse samenleving. Dit kan als borging worden beschouwd voor de toekomstige continuïteit van activiteiten in het onderwijs (voldoende en blijvende aanwas in leerlingental en in personen betrokken bij het bestuur en de organisatie).

Er is weliswaar sprake van een (kleine) omroep en er zijn enkele geestelijke verzorgers actief in gevangenissen, maar de raad vindt dat onvoldoende om te spreken van ‘een waarneembare stroming’. Er zijn bijvoorbeeld nog

geen zelfstandig georganiseerde jongeren-/studentenorganisaties, politieke verbanden of specifieke zorg- of bejaardenvoorzieningen.

Bij draagvlak gaat het om het voldoen aan de stichtingsprocedure via een zorgvuldige prognose en directe meting. De raad constateert in dat verband dat de cijfers en de gehanteerde prognosesystematiek niet onomstreden zijn en dat het aantal directe steunbetuigingen aan het adres van de initiatiefnemers c.q. de uiting van de wens om het kind op de nieuwe school te plaatsen, niet wijst op een getal dat de stichtingsnorm overschrijdt.

De raad vindt daarom dat er een te grote afstand is ten opzichte van de eerdere erkenning van de evangelische richting.¹

De raad adviseert de minister het boeddhisme niet te erkennen als richting zoals bedoeld in de WPO. Deze constatering geldt voor dit moment. Het is volgens de raad goed mogelijk dat in de toekomst de conclusies anders kunnen zijn, mits de brede maatschappelijke inbedding, de statuten en het draagvlak voldoende vorm hebben gekregen. Hij geeft de initiatiefnemers in overweging een particuliere school te stichten, die mogelijk op termijn aan de bekostigings- en planningscriteria kan voldoen.

Tot slot geeft hij de minister in overweging om het toetsingskader nader te doordenken. Eerder is al aangekondigd dat er een onderzoek komt naar herinterpretatie van het richtingbegrip. De raad wil op het onderwerp van aanbodpluriformiteit en de verhouding tot het grondwettelijk stelsel nader adviseren in het uit te brengen advies over artikel 23 Grondwet.

¹ Onderwijsraad, 2005.